

DOSYA EDITÖRÜ'NDEN

SUNUŞ

Feride SAÇAKLIOĞLU*

Bağışıklama halk sağlığının temelini oluşturan hizmetlerden biridir. Bağışıklama oranları arasında zengin ve yoksul ülkeler arası farklılıklar yanı sıra, pek çok ülkenin zengin ve yoksul sınıfları arasında da farklılıklar vardır. Bağışıklama hizmetlerinin sürekliliği ancak aşının sürekliliği ile olanaklıdır. Ancak son yirmi yılda, yeni yaşam kırtaran aşilar bulundukça, zengin ve yoksul ülkelerin aşıya erişmelerindeki fark da artmaya başlamıştır. Son on yılda büyük ilaç firmaları "düşük karlı!" geleneksel aşı üretimini azalttıkları için bazı aşılarla sıkıntı baş göstermiştir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hastalık nedenleri farklılık göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki çocuklar gelişmiş ülkelere kıyasla aşı araştırmalarının gündeminden daha az yararlanmaktadır ve yeni aşilar gelişmekte olan ülkeler tarafından satın alınamamaktadır. Gelişmiş ülkeler ise "düşük karlı" aşılarla ilgili araştırma yapmamaktadır.

Geliştirilen aşının ilk 20 yıllık patent hakkı TRIPS anlaşması ile korunmaktadır. Ancak bu zaman zarfında gelişmekte olan ülkelere milyonlarca çocuk yaşamını yitirmektedir. Aşı üreticileri, gelişmekte olan ülkelere milyonlarca insanı öldüren HIV/AIDS, tüberküloz, sıtma gibi hastalıklara karşı aşı üretmeye yönelik bir "ticari istek!" duymamaktadır. DSÖ, UNICEF, Dünya Bankası gibi kuruluşların ne yazık ki kamu sektörünün rolünü hastalık yükünü tahmin etmek, yeni aşı talebini öngörmek ve "aşı pazarını" garantilemek konusunda çaba harcamaktan ibaret tanımlamaktadır. Bu kuruluşlar yoksul ülkelerin aşı ihtiyacının karşılanabilmesi için Aşı Vakfı, AIDS-Tüberküloz ve Sıtmayla Küresel Mücadele Vakfı gibi kuruluşların ucuz aşı fiyatları için lobicilik yapmasını, yardım etmesini önermektedir.

Bağışıklama ve aşı üretimi ile ilgili son literatürde karşılaşılan dil ve kavramlar tüyler ürperticidir. O nedenle az gelişmiş ülkelerin kendi aşılarını üretmeleri, kapitalist ülkelere "pazar" olmamaları çok önemlidir. Sağlık alanındaki olumlu deneyimlerin araştırılması, belgelenmesi

ve gündeme getirilmesine yönelik çalışma gruplarının kurulması ile başladı aşı üretimine ve aşıya bir başka gözle bakışımız. Bu dosya da böylesi bir bakış açısıyla ve bu çalışmanın bir halkası olarak kurgulandı.

Dr. Gazanfer Aksakoğlu uluslararası sermaye ve bağışıklama pazarını irdeledi. Dr. Feride Saçaklıoğlu ve Dr. Esen Armağan sermayenin küreselleşmesi sürecinde araştırma geliştirme etkinliklerinin ticarileşmesi çerçevesinde 'aşı araştırma geliştirme etkinliklerini tartıştılar. Dr. Meral Türk ve Dr. Banu Döner "aşı neden kamuda üretilmelidir?" sorusunu farklı ülke deneyimlerine dayanarak yanıtladılar. Dr. Şafak Gürsoy ve Dr. Aslı Davas aşının ekonomi politikasını irdelediler. Dr. Meltem Çiçeklioğlu, Dr. Işıl Ergin ve Dr. Hür Hassoy sağlık reformları sürecinde bağışıklama hizmetlerini, Dr. Gülbin Gökçay ise gelişmekte olan ülkelere bağışıklama stratejileri ve yeni geliştirilen aşıları tartıştılar. Dr. Raika Durusoy "Çiçek: Bir eradikasyon öyküsü mü?" sorusunu yanıtlarken, Dr. Kayıhan Pala bir halk sağlığı sorunu olarak biyoterörizmi işledi makalesinde. Dr. Nermin Erol ülkemizde savaş yıllarında aşı üretimini yazdı, tarihten çıkartılacak dersler olduğu bilinciyle. Dr. Erkan Özcengiz, Türkiye'de aşı araştırmalarına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme hazırladı. Veteriner hekimlikte de aşının insan aşıları kadar önemli olduğundan yola çıkarak, Vet.Hek. Orhan Aylan veteriner hekimlikte veteriner aşılarının önemini ve tarihçesini hazırladı. "Türkiye aşı üretmeli mi, üretebilir mi?" sorularına bir yazılı panel ile yanıt arandı, panelin katılımcıları; Vet.Hek. Orhan Aylan, Dr. Necati Dedeoğlu, Dr. Erkan Özcengiz ve Dr. Necdet Ünüvar idi.

Sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesinin, sağlığın ve insan yaşamının ticarileşmesinin ilk ve tek örneği değildir aşı. Ama özellikleri nedeniyle kapitalist saldırıya karşı korunması gereken en önemli kalelerden biridir. Bu nedenle aşı araştırmalarının, üretiminin ve uygulamalarının tüm boyutlarıyla bilinmesi bizleri bu mücadelede donanımlı kılacaktır. Dosyadaki tüm yazılar yoğun bir emek ürünüdür ve ülkemizde aşı konusunu kapsamlı bir biçimde irdeleyen çok değerli bir bütünün bileşenleridir. Tüm yazarlara emekleri için teşekkür ediyorum.

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD